List 5.
Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 3. februarija 1858.

V spomin Vodnikovega godú
3. svečana 1758.

Kaj nek nocoj na žarnem nebu sije?
Li oznanuje beli dan danica,
Al žarja zlata, sončna porodnica,
Že iskre biserne na zemljo lije?

Še komaj ura tri v zvoniku bije,
Od kar se poslovila je Svečnica;
Vse terdo spí; — le mila Rojenica
Še plête venc slovenske poezije.

Lej! z vencom kinči Žibertov'ga sina,
Ki ga lih kar Krajnica je rodila
Na Jami v Šiški — **Vodnik Valentina.**

Zato Ti Vodnik! klije pevska žila,
Častí Te mojstra pevcov domovina,
V spomin Tvoj kip Ljubljana bo nosila.

Jože Virk.

Slovenski jezik in slovenski národ.

Spisal Valentin Vodnik.

„Novice“ današnje ne morejo menda godú Vodnikovega s svojimi bravci prijetniše praznovati, in spomina njegovega ne živejše obhajati, kakor če iz „Novic lublanskih“, kterim je naš Vodnik vrednik bil, od leta 1797 in 1798 povzamejo to, kar je on pisal o slovenskem jeziku in narodu. Mnogim našim bravcom ta mični spis ni znan, zato, ker „Novice“ od leta 1797—1800 le malokdo ima; kdor ga je pa že tudi bral, ga bo gotovo vnovič rad prebiral. Prenaredili nismo v njem nič; le tam pa tam smo popravili kakošno besedico, ktero bi bil Vodnik po današnji slovnici gotovo sam popravil.

Čujmo tedaj, kaj je Vodnik, kterega spomin vsak hvaležni rodoljub danes ponosno obhaja, pred 60 leti o svojem narodu in njegovem jeziku pripovedal. To-le so njegove besede:

Stare reči so tudi nove tistim, katerim so neznane. Zatorej bodem popisoval, od kod krajnski jezik inu zarod pride, inu od nekidanih časov začel.

Krajnci so en odraslik velikiga slovenskiga naroda, kateri zdaj prebiva od teržaškiga morja noter do zmerzliga morja v Moškovii skuz 400 milj široko, inu od pemskiga noter do dežele Kamčatka na konec moškovitarskiga cesarstva še čez tavžent milj na dolgost. Skorej vse ljudstva v tim prostori so Slovenci; to je, Krajnci, Slovenci, Hravatje, Dalmatini, Bosnjaki, Slavonci, Slovaki, sèm ter kjè po Turškim inu Ogerskim; ti so ta kraj Donave. Na unim kraji Donave pak so Pemci, Moravci, Polci, Pomurjani, Lužici, Vandali, Vendi, Litavci, Leti inu neizmirjena prostranost moškovitarskih prebivalcov po Moškovii, Severii inu na meji Tartarie. Ti vsi imajo sploh ime, de so Slovenci, inu imajo jezik od ene same matere, namreč, slovenski jezik.

Od kod te ljudstva pridejo, kaj so nekidaj bile, nimajo zadosti starih popisavcov. Narbolj jih jezik razodeva, kaj inu od kod so oni.

Slovenski jezik je v pervih ali koreninskih besedah nekaj podoben armenskimu inu perziškimu. Še bol so si med seboj podobni, gregski, latinski, nemški inu slovenski. To pokaže, de so ti rodovi nekidaj v narpervih časih skup rojeni notri v sredi Azie. Počasi so Gregi, Latini, Nemci inu Slovenci se ven iz Azie v Evropo širali, inu Armence inu Perse v Azii popustili. Mati jih je odstavila, oni so iz zibeli ustali, inu govorit začeli.

Kadar so Slovenci iz Azie svoje zibeli ven šli pruti Evropi, niso bili sami, temuč je bila še le osnova štirih velikih jezikov ukup, to je, Gregov, Latinov, Nemcov inu Slovencov.

Počasi so več po sveti vidili, rodove gmerali, rodovi so med seboj blebetali inu se v besedah eden od drugiga dalšali; tako dolgo, de je jezik štiri velike verhe pognal: Grege, Latince, Nemce inu Slovence. Timčasi so divji okol hodili, od lova, od sadja inu zeliš se živeli.

De so ti štirje verhovi iz eniga jezika, sam jezik razodeva; postavim Slovenec reče: mati, Nemec mutter, Latinec mater, Greg meter; mi pravimo: miš, Nemeč maus, latinec mus, Greg mys; tako tudi: kluč, schlüssel, clavis, klys; jajce, ey, ovum, oon; sedím, sitze, sedeo, hiseo; nov, neu, novus, noes; inu tako naprej silno dosti drugih besedi.

Gregi inu Latini so bližej poldne ostali; Nemci inu Slovenci so bol pruti polnoči od sonca naprej derli, inu se v sedajnih sojih deželah vstavili, živino pasli, čede varovali inu zverine morili.

Počasi so zemlo perpravili za stanovitno prebivališe inu za nive; polsko delo se je začelo, z delam hiše, s hišami zemle, last, pravice, oblast, kralestva, inu bolj uravnano zaderžanje. Še dan današni vidimo, de človeški rod čedalje bolj v hribe leze, gošo trebí inu rodovitno zemlo perdeluje.

Gregi inu Latinci so per sred-deželnim morju pruti poldne ostali: Nemci inu Slovenci so v bol merzle gojzde pruti polnoči svoje čede gnali; počasi se v jeziku ločili inu sledni svojiga sebi naredili. Od tod pride, de v dostih besedah enakost imamo; mi smo namreč ene, dosti bližne žlahte, inu ne smemo prepira imeti, sebi lastiti, inu si oponašati v tem, kar je mati obema za delež pustila.

Nemec je pred Slovencam v Evropi naprej tišal, inu še zdaj od Azie dalej stojí; Slovenec je zadej ostal, inu je po teh deželah, katere smo unidan imenovali. Nemec pomeni toliko, kar mutec. Slovenec ga ni zato mutca imenoval, kakor bi neznal govorit, ampak zato, ker ga ni zastopil, inu je bil Slovencu, kakor mutast, po tem, kader sta dal časa razločena živela inu sledni svoj jezik razločila. Slovenci pak so se tako imenovali, ker so se med seboj zastopili, inu si lahko eden drugimu slovo ali besedo dajali, zakaj slova med vsimi drugimi Slovenci pomeni besedo.

Nemec inu Slovenec narazen ločena inu v sojih krajih ustanovlena sta začela zemlo obdelovat, orat, kopat, sejat, sadit inu sta postala zemlaka.

Ako prašaš, kdaj se je to godilo; porečem, de nevem števila let povedat, ampak še enkrat opomnim, de jezik nas razodeva, ktera mati nas je rodila, koliko je hčér imela inu kako so sestre dalej zarodile.

Zdej pridemo na same Slovence, kateri se al od slovo inu slovesa, ali pak od selenja inu preselovanja tako imenujejo; nemorem prav za terdno reči, zakaj nisim bil takrat zraven, kader so jeli to ime sebi dajat.

Druge ludstva so jih drugače imenovale. Latinci inu Gregi so jim rekli, de so: Sarmati, Jasiki, Roksolani, Bastarni, Amaksobi, Metanasta, Venedi, Limiganti, inu več drugih imen.

Od Slovencov so rimski, gothiski inu gregiski pisavci pisat začeli pred pol drugi tavžent letmi, de prebivajo uni kraj Donave notri do zmerzliga morja, da jih je silno dosti, inu de so se jeli iztegovat na ta kraj Donave pruti laškim morju.

Rod, kateri se je nar dalej pruti poldnevu podal, je bil krajnski imenovan, to je, nar na kraji stoječ, ker je na meji laške dežele. Krajnci smo tedej nar-krajni, nar dalej od drugih Slovencov, kateri so sedaj pruti polnoči; mi smo mejači pruti laškim.

Pervi Slovenci, kateri so lesem na kraj laškiga peršli, so bili od Rimcov Sarmati limigantes, to je, mejači imenovani; ti so lesem na kraj hodili od leta Kristusoviga 334. notri do 551. inu so bili pod oblastjo rimskih cesarjov. Po tem so še vedno perhajali, ob vodah Sava, Drava inu Mura prebivali pod oblastjo Longobardov, Avarov inu Frankov do leta 624. Od tiga leta notri do 748 so imeli lastne vojvode; inu potem so peršli pod nemške ali frankovske krale.

Iz tega, kar je do sedaj rečeno, spoznamo, de Slovenec je sploh ime vsih ludstov tiga jezika na enim prostori od pol miliona na štiri vogle mil. Potlej pa pridejo posebne imena sledniga slovenskiga roda od dežele, v kateri prebiva. Tako so Pomorjani per morji, Polci na planavah ali na poli, mi Krajnci na kraji, ker naša dežela je kraj, krajna inu meja, ali konec Slovencov pruti Laškim.

Kdaj se je to ime začelo, pisarji nič ne povejo; pervo pismo, katero Krajno imenuje, je pismo krala inu cesarja Heinriha, v katerim je Bled na Gorenskim daroval sebenskimu, zdej briksenskimu škofu v leti 1004 deseti dan maliga travna. To pismo govori, de Bled leží v deželi Krajna pod oblastjo kneza Vatiló.

Krajna je bila vender dosti popred imenovana, zato ker to darovavsko pismo pravi, de se je tako med ludmi imenovala.

Slovenci v goratih deželah so dobili ime, de so Goratani od gore. Od tod pride Koratan, Gorošci ali Korošci.

Kras se imenuje po slovensko skalovit kraj; krasina skalovita pokrajna; zatorej so Krašovci prebivavci kamenate dežele med Vipavo inu Terstam.

Zdej bomo začeli govorit od prebivališov pervih Krajncov. Pisar Prokopius pravi, de so v slabih kočah prebivali, katere so bile semterke redko sejane; mesta so bile po rimski vojski razdjane, Slovenci od močniših ludstov na tesnobo ugnani, inu so mogli v hribih, gorah inu snežnikih varnosti iskat.

Imena od hribov inu rek so še zdaj ostale, kakor so bile per Rimlanih inu Gregih; imena od mest pa so nove, zato, ker so pozniži al na podertiah popred razdjanih postavlene. Kras, Kokra, Trojane, Drava, Sava, Kerka, Kopa, Terst, Logatec, Cele, Hrušica, Pola so silno stare imena; mlajše pak so Lublana, Novo mesto, Bisrica, dosti drugih. inu niso znane per starih pisarjih med Rimci inu Gregi.

Kraj eniga prebivališa se imenuje mesto naj bode velik al majhen; ako je obzidan inu močen, je grad.

Emona je bila že razdjana, kader so Slovenci na Krajnsko peršli, inu so ta kraj, kjer sedaj Lublana stojí, Gradiše imenovali; niso namreč vedili, de to poderto mesto je per Rimcih imelo ime Emona; drugiga pa ni bilo vidit, kakor razvaleno ozidje, to je razdjan grad ali gradiše. Tako se v dosti krajih po naši deželi gradiše imenuje, kjer je nekidaj kaki grad stal.

(Dalje sledí.)

Bukve Vodniku v spomin.

Na svitlo dal C. H. Costa.

Moj razglas zavoljo bukev Vodniku v spomin je bil s tolicim veseljem sprejet, ne samo po Krajnskem, ampak po vsih slovenskih deželah, da od te straní nič več ne ovira natisa.

Iz konca so sicer grajali nekteri, da hočem našemu slovečemu rojaku v čast na svitlo dati knjigo nemško-slovensko: ali spoznalo se je, da se bodo bukve po takej poti bolj razširile, in da bi pri samih slovenskih sostavkih bila pot zaperta velicemu številu usluženih pisateljev in pesmikov, ki so sicer rojeni v slovenskih deželah, pa vendar niso v domačem jeziku tako izurjeni, da bi v njem koristili narodu; zato se nihče več ne derží perve misli, in ne morem si kaj, da bi sam sebi v zadoščenje ne opomnil odlomka iz dopisa, kterega mi je poslal izmed pervih slovenskih pisateljev nekdo. Tako se glasí od besede do besede: „Bili so, kakor sem slišal, tù in tam nekteri v skerbéh, da „bo knjiga imela kak samovoljen namen, da bo végala v eno „stran. Jez te skerbi nimam. Spoštujem Vas za možaka, ki „ne izdaja iz nikakoršne druge misli, kakor le zato, da bi „tudi mervico pripomogel v spomin rojakove slave. Tudi „Vodnik je pisal nemški, in če bo tudi knjiga imela nemške „sostavke, to gotovo ne bo narodnosti v sramoto; znanstvo „više stojí. Koliko preučenih Rusov piše angležki in fran„cozki, in zavoljo tega slava ruske vednosti vendar nič ne „peša.“ Mnogi spisi, ki so mi uže poslani, pričajo, da moj načert ni bil napačen, in zdaj se obračam — po nagovoru mnozih prijatlov, in tudi po lastnih skušnjah primoran — k rodoljubim bravcom in bravkam, naj primorejo z obilimi naročili, da bo knjiga tudi v zunanji obliki vredna Vodnika.

Naročnine gotovo ne bo čez en goljdinar, in plačevala se bo, kadar se bodo bukve prejemale. V bukvarnicah bo cena precej poskočila. Čisti znesek se bo podaril gospod dr. L. Tomanovi denarni zbirki za Vodnikov spominek.

Kar se tiče zunanje oblike, naj opomnim, da bo knjiga v četertini z latinskimi čerkami tiskana; spredaj bo stal Vodnikov jako podobni obraz, na koncu njegovo življenjopisje, ki si ga je naredil sam, rokopisno tiskano, in muzikalna doklada, ki jo je zložil gosp. Kamilo Mašek. Vès obsežek bo imel tri razdelke.

I. razdelek. O Vodnikovem življenjopisju.

Životopisni odlomek, spisal izdatelj. — Vodnik in njegov čas, spisal gosp. Peter Petruzzi, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani. — Vodnikove zadnje ure, spisal gospod dr. H. Costa, c. kr. colni direktor v Ljubljani. — Vodnik slovenski pisatelj, spisal gospod Franc Metelko, c. k. prof. v Ljubljani. — Vodnik in slovenščina, spisal gospod Franc Malavašič, zdravnik v Ljubljani. — Vodnik starinoslovec in zgodovinar, spisal gospod August Dimic, c. kr. financijalni koncipist v Ljubljani. — Vodnikove „Novice“, spisal gospod dr. Bleiweis, c. k. prof. v Ljubljani. — Vodnik in Valvasor, spisal gosp. Anton Jelovšek, c. k. ingrosist deržavnega računstva.

II. razdelek. Slovesne pesmi Vodniku posvečene.

Franc Bilc (iz leta 1819); Matevž Hladnik, učitelj na realki v Gorici; Leopold Kordež na Dunaji; Vojteh Kurnik v Teržiču; G. Leinmüller, zemljomerski asistent na Kerškem; Korl Melzer, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani; Miroslav (Vilher), posestnik v Senožečeh; A. Praprotnik, učitelj na Dobrovi; Blaž Šušnik; Fr. Svetličič v Sorici; Franc Verbnjak, fajmošter v Fürstenfeldu; Fr. Virk, fajmošter v Kolobjah; Tomaž Zupan, bogoslovec v Ljubljani.

III. razdelek. Mnogovcrstne pesmi in sostavki:

novele, spisi o domači zgodovini, pravlice in domovinske reči, učene reči po domače pisane v jezikoslovskih zadevah, potopisje, estetični sostavki i. t. d. (takih sostavkov imam uže 50 v rokah; nekteri so prav obširni). Pisatelji so:

Jožef Babnik v Ljubljani; Franc Bradaška, c. k. gimnasialni prof. v Zagrebu; Karl Dežman, muzealni kustos v Ljubljani; Alojzi Egger, c. k. gimn. profesor na Dunaji; Ludovit Germonik, c. kr. bibliotekarni vradnik v Ljubljani; Fr. Herman Hermannsthalski, c. k. ministerijalni tajnik na Dunaji; Peter Hicinger, fajmošter v Podlipi; Kajetan Hueber, fajmošter v Stari oslici; dr. V. F. Klun, profesor tergovske učilnice na Dunaji; Leopold Kordež na Dunaji; Juri Kosmač, c. k. bibliotekarni scriptor v Ljubljani; J. E. Kovačić, korar v Terstu; Ignaci žlahni Lazzarini, c. k. svetovavec pri poglavarstvu v Gradcu; Jožef Filibert žlahni Lazzarini v Reki; Franc Legat, okrajni zdravnik v Višnji gori; C. Leinmüller, zemljomerski asistent na Kerškem; Jernej Lenček, kaplan v Žireh; Jožef Levičnik v Železnikih; Franc Levstik v Ljubljani; Kamilo Mašek, učitelj muzike v Ljubljani; dr. Franc Miklošič, c. k. profesor na dunajskem vseučilišču; Franc Navratil, c. k. oficijal pri vikši dvorni sodnii; Jožef Novak, bogoslovec v Ljubljani; Janez Orešek, c. k. gimn. profesor v Celji; A. Praprotnik na Dobrovi; gospá M. Prettner v Ljubljani; Vijanski Janko (Pukmeister) v Velejskem gradu; P. Radič, doktorand filosofije na Dunaji; Janez Steska, c. k. računski svetovavec v Ljubljani; Jožef Šubic, dr. zdravništva v Celji; Davorin Terstenjak, c. k. profesor v Mariboru; Lovro Toman, dr. prava v Ljubljani; I. A. Ulepič Krainfelski, c. k. dvorni svetovavec in predsednik v Zagrebu; Vilh. Urbas, učitelj v Ljubljani; M. Valjavec, c. k. gimn. profesor v Varazdinu: dr. Korl Vesel, c. k. okrožni zdravnik v Ljubljani; Janez Zalokar, fajmošter v Ljubljani.

Zares lepa versta dobro znanih, čislanih imen! Ni treba še posebej opominjati, koliko izverstnega se lahko upa pri tacih možéh. Nadjati se je, da se bodo tersili tudi še tisti izmed „poklicanih“, ki so do zdaj izdajatelju v žalost molčali; poslali bodo, če prav kaj majhnega pa krepkega, da bi tudi oni pripomogli k spominku Vodnikove slave!

Slovenski narod pa bo z obilimi naročili pokazal, da spoštuje svojega pervega pesmika, in da čisla tudi svoje učene možé, pesmike in pisatelje, ki so še živi.

(Naroča naj se pri meni, ali pa v Kleinmayrjevi in Bambergovi bukvarnici v Ljubljani. Kdor bo nabiral naročnike, dobí na deset iztisov, ako hoče, enajstega po verhu).

V Ljubljani mesca januarja 1858.

Dr. E. H. Costa.

Vražje zdravila.

1. Olovska kerv.

Večkrat že smo mislili, zakaj da imajo v Istri večidel vsi osli ušesa ali pa repe narezane, luknjaste ali pa odrezane.

Nakljičilo se nam je, nekega jutra ravno iz bližnjega mesta gredé, to smešno prikazen prav natanko spoznati.

Srečamo namreč nekega človeka, ki nese svetilnico (laterno) v rokah in janko čez ramo. Naravnost nam odgovorí, da — naj mu ne zamerimo — je nesel oslovske kervi k nekemu bolniku, kteri je bil strašno otečen in ga je tako silno bodlo, da mu nobena stvar ni pomagala. To kerv, okoli pol kupice, je mogel popiti z upanjem, da ga bo gotovo ozdravila. — Ene dní potlej umerje bolnik, in ubogemu oslu so zastonj rep presekali.

Ni davnej, kar je tudi en župan umerl, kterega so tudi na zadnjo uro s kervjo te poterpežljive živinice napajali.

Da bi pač oslom, kadar jim rep ali ušesa režejo, na misel prišlo, da bi take žive konjoderce saj s kopiti pozdravili ali pa jim z zobmi na stegnih pušali, da bi pomnili, kadaj so uganjali neumno vražo!

2. Živ preparan piščanec.

Drugi lek (zdravilo) take baže je: Kadar se kdo meša, da ne vé, kaj govorí, in blodi neumne rečí, ujamejo piščanca, in živega po sredi od vrata čez persi preparajo, in tako razklanega z vsem drobom bolniku na glavo privežejo, dokler ne omerzne; potem ga morajo podgane pod streho pojesti. Bolnik se ozdravi, kakor od oslovske kervi!

J. Sajovec.

Nove orglje na Verhniki.

14. dan pretečenega mesca sta zdolej podpisana presojevala nove verhniške orglje na 22 spremenov, ktere je izdelal gosp. Ferdinand Malahovski v Ljubljani. Izverstno lepoglasje teh orgelj pri vseh spremenih skup zasluži očitne pohvale; lepoglasja posameznih spremenov pa ni moč dostojno popisati. Čez vse druge spremene izverstna je „vox humana“, spremen po mojstru Malahovskemu iznajden, ki tako ljubeznjivo poje, da človeka do solz omečí. Petju se ta spremen tako priliči, da mu ga v tem oziru ni para. Orglje so razdeljene v tri razdele, kterih eden spredej, dva bolj zadej ob vsaki straní okna stojé. V sredi so igravke (Claviaturen). Znotrajna in zvunajna naprava orgelj spričuje, da jih je umetnik postavil, ki je za tako delo vès sposoben, in ki zasluži, da ga očitno pohvalimo in za enake stavbe posebno priporočimo.

Gregor Rihar, organist pri stolni ljubl. cerkvi.

Franc Ser. Adamič, učitelj v Šmartnem pri Litíi.

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

V.

24. sušca je bilo prav ugodno, jasno in toplo vreme, in veselo smo jadrali dalje proti jugu ob zahodnem primorji moreaškem ali peloponéškem. V malo urah nas prinese urni parobrod vštric nekdanje nesrečne Mesenije in slovečega Navarina. Je pa Navarin, ki mu Gerki Neokastro pravijo, majhno mestice, ki ne šteje žez 3000 duš, z lepo krasno luko, ki je tolika, da ima v nji čez 1000 največjih brodov ali ladij prostora dovelj. Boljšega zavetja za brodovje nima pri vseh svojih zalivah ne Peloponnes ali Morêa, ne vsa Grecija. Vhod v brodostaje je tako ozek, da ne more čez dvoje brodov naenkrat va-nje, in pred vhodom jim je otok Sfagia ali Sfakteria v zavetje. Voda je tudi za največje vojniške ladje dovelj globoka, in tla so za brodovne mačke take, da ni treba nikdar boljših. — V starem Navarinu, ki so ga v starodavnih časih Pylos imenovali, je kraljeval nekdaj modri Nestor, in luka navarinska sloví od nekdaj. Že o peloponeški vojski je bila tù med Atenčani in Špartanci kervava morska bitva v letu 425 pred Kristusovim rojstvom. Razno osodo pa je

*

imel Navarin v naših časih, namreč o ustaji in dolgi vojski Gerkov za oprostenje svoje. Leta 1821 vzame hrabri Kefaloničan Tibaldo pod Ypsilantovim poveljem Turkom mesto in luko; pa že leta 1825 dobí Ibrahim paša oboje spet v svojo oblast. Tù zedini Ibrahim lastno egiptovsko in turško brodovje; pa 20. oktobra 1827 napadejo Codrington, de Rigny in žlahni Heyden, poveljniki angležkega, francozkega in ruskega brodovja, kot kruti tolovaji, zedinjeno egiptovsko-turško brodovje, ki v zavetni luki mirno stojí, ter ga pokončajo. — Politika je skorej vselej kakor....., ki se nikdar in ničesar ne sramuje; tega krivičnega pokončanja pa se je vendar tudi politika sramovala, in nihče ga ni hotel kriv biti. Angleži so dolžili Francoze, Francozi pa Ruse. Modri vladoslovci evropejski niso spremislili, da, večje zlo odverniti, bodo mogli v kratkem razdjanim Turkom na pomoč hitéti.

Kmali potem dospemo vštric mesta Modon, nekdajne Methone, ki pri nekem ne visokem nosu stojí. Mestice je obzidano in dobro utaborjeno, pa nekako mertvo — žive duše ni bilo viditi ne na ozidji ne zunaj mesta.

Precej pod Modonom je na desni Sapienza, Santa Maria, Kaprera, Venetiko in mnogo mnogo drugih majhnih pustih otokov in posamesnih skal, ki iz morja sterlé, in ki utegnejo o nevihtah brodnarjem zlo nevarne biti. Zato so napravili na Sapienci visok svetilnik, da se ladje po njem ravnajo. — Za otokom Venetiko se razširja na levi zaliv koronski, ki deleč v Morêo sega. Na levi strani zaliva stojí mestice Koron, konec zaliva pa Kalamata. Na jugo-izhodnem bregu zaliva koronskega stanujejo čversti in hrabri, pa nekako divji Majnoti, ki so nek mlajši nekdanjih Spartancov. Vseh skup je čez 50,000 duš, ki živé v 360 vaséh, deloma pa tudi v posamesnih pohištvih. Mnogo vasí smo iz parobroda dobro vidili, še več pa posamesnih čveterovoglastih stolpov, iz kterih so se Majnoti v kervavi vojski za gerško svobodnost Turkom junaško branili. Sedaj so podložni kralju gerškemu, pa menda podložni nič kaj gotovi, ker se na svojih dobro znanih tajgetskih gorah lahko puntajo in branijo.

Ob štirih popoldne dospemo do najjužniše erti naše lepe Evrope. Ert ta je nos matapanski, ki se iz visokega hriba na enkrat zniža in skorej kot popolna planjava deleč v morje sega. Med matapanskim in severnim nosom v norvežki Laponii je Evropa najširokejša.

Pod Matapanom na desni je Čerigo, narjužniši otok že mnogo omenjene ljudovlade joniške. Otok Ćerigo, pri nekdanjih Gerkih Cythera, obsega le tri štirjaške milje, in je bil nekdaj veliko važniši ko dandanašnji. Zastran pripravne lege in varnih brodostaj so se shajali tù tergovavci iz Azije, iz Egipta in iz ostale Afrike, in domači so živeli v obilnosti in blaženosti, dasiravno je njih zemlja zlo skalovita. — Posebno pa je slovela Cythera v starodavnih časih slepega molikovavstva zastran Venerine službe, ki se je od tod po vsem Gerškem zaplodila. — Čerigo prideluje dandanašnji nekoliko žlahnega vina in prav dobrega žita, največ pa vertnih sadežev.

Sedaj pa prijadramo v gerško morje, ki se mu Arhipelag pravi. Ob sedmih zvečer smo že vštric nosa Malea ali Sant-Angelo, za kterem se razprostira zaliv naupliaški deleč v Morêo. — Od nosa Sant-Angelo jadramo bolj proti severo-izhodu mnogo raznih otokov na desni pustivši, pa kmali nas noč zajme, da dalje ničesa več ne vidimo.

VI.

Naslednji dan, 25. sušca, dospemo že pred sedmo uro zjutrej do otoka, ki mu Sira pravijo, in jaderni Kalkuta se ustavi v luki pred mestom, ki se tudi Sira imenuje. Otok je le majhen in svet njegov je zlo gorat in kamnit, pa rodí vendar obilo vina, smokev, olja, medú in laške volne. Mesto je bilo še pred 30 leti le revno in majhno verh visokega hriba; o času gerške ustaje in dolge vojske za oprostenje in svobodnost pa se je jako povzdignilo in raste še dandanašnji. V starem mestu verh hriba je namreč kapucinarsk samostan pod varstvom francozkim. O ti vojski pa so razširili Francozi varstvo svoje čez vès otok, in niso dali Turkom, Gerke na otoku nikakor nadlegovati in treti. Zato hité, življenje in premoženje si ohraniti, premožniši Gerki iz raznih krajev v Siro, in začnejo pod starim mestom pri morji o podnožji hriba novo mesto zidati, ki se čedalje bolj razširja in ki je že sedaj pervo in najvažniše kupčijsko mesto gerškega kraljestva. Mestjanov je že do blizo 40,000; pa le 5000 je katoličanov, ki v starem ali v zgornjem mestu stanujejo. Najvišje verh hriba stojí katoliška stolna cerkev in stanovališče škofovo. Pohištva imajo tù že sploh plošnjate strehe kakor dalje na izhodnem povsod.

Tù smo vidili tudi, kako čverst in živ národ so Gerki. Kakor hitro se parobrod ustavi, nas obdá cela čeda čolnov, da bi nas v mesto prepeljali. Vsak hoče biti pervi — čolnarji upijejo in se suvajo, kakor da bi se bila resnobna morska bitva unela — in le s težavo pridemo v čolne, ter odrinemo v mesto.

Ker je bil ravno praznik Matere božje, se podamo precej v cerkev k službi božji. Pa v spodnjem mestu je imela le še vélika ali péta maša biti, in nobenemu izmed nas niso dali več maševati. Zato gremo precej dalje v zgornje mesto. Ko sem mesto iz parobroda ogledoval, se mi je zdelo, kakor da bi bilo vse mesto zedinjeno; sedaj pa sem vidil, da med spodnjim in zgornjim mestom je precej velik, skalovit in pust prostor. Jako vroče je že bilo, posebno na tem praznem prostoru, vendar prisopihamo malo po malem v revno katoliško mestice in v stolno cerkev verh hriba, za kterem imajo mestjani v nekem skalovji vrelec hladne dobre vode. — Po doveršeni službi božji se vernemo ravno o poldne v spodnje ali novo mesto, pa solnce je tako pripekalo, da smo se vsi silno potili, in nek šaljivec je djal, da zastran pokore mu ni treba dalje v obljubljeno deželo hoditi, ker ga je pot že tù dobro očistil in opral. — Ko se na velikem tergu pred neko kavarnico ohladimo, se podamo na parobrod „Vorwärts“, ker je bil „Kalkuta“ iz Sire naravnost v Carigrad namenjen.

Ob štirih popoldne odrineta iz Sire oba parobroda — „Vorwärts“ se bolj na desno, „Kalkuta“ pa bolj na levo deržaje. — Ko vidim, da zaliv eginaski na levi, in pot v Pirej za seboj puščamo, se mi je milo storilo, dasiravno sem dobro vedil, da nismo v Atene namenjeni. Serčno rad bi bil namreč vidil glavno mesto gerško — mesto, ki je nekdaj pri vsi lahkomiselnosti stanovavcov svojih bilo sedež izverstne omike, visoke učenosti in čeravno revne, vendar častitljive človeške modrosti, in mnogoverstnih, ali prav reči, vseh človeških umetnost, ki so se od tod po vsi Evropi širile. Res! da dandanašnji je mesto le revno in čez tri četerti manjše ko nekdaj; toda nahajajo se v njem še mnogi ostanjki nekdanje krasnosti. Najraje pa bi bil vidil zanimivo sodnišče areopagiško, kjer sta pred sodbo stala dva možaka, ki ju visoko častim in spoštujem, in kakoršnih je svet še malo imel, namreč modri Sokrates in sv. Pavel. — Sokrates, najmodrejši učitelj djanskega modroslovja, je bil tù, kakor ti je znano, leta 400 pred Kristusom po krivici k smerti obsojen. Polpetéro stoletje pozneje pride sv. Pavel v Atene (act. Apost. C.XVII.), ter začne oznanovati Sina božjega in ustajenje mertvih. Atenčani so bili še zmiraj enaki; druzega jim ni bilo mar, ko kaj novega čuti in pripovedovati. Celó nekteri Epikurejci in Stojčani so radi poslušali sv. Pavla in se ž njim pogovarjali, čeravno za nauke njegove niso marali veliko. Nekteri so djali: „Kaj nek pravi ta besedež?“ — nekteri pa: „Kakor se kaže, je oznanovavec novih bogov“ — in zato ga tirajo v Areopag. Pavel pa stoječ vsred Areopaga pravi: „Možje Atenčani! Iz vsega vidim, da ste, kar vero

„tiče, še skorej preveč iskreni; zakaj ko sem memo gredoč „podobe bogov vaših ogledoval, sem našel tudi altar, na kterem je napis: Neznanemu Bogu. Kar tedaj nevedši „častite, vam jez oznanujem. Bog, ki je vstvaril svet in „vse kar je na njem; — On, ker je gospod nebes in zemlje, „ne stanuje v tempeljnih z rokami storjenih. Tudi se mu „ne streže s človeškimi rokami, kakor da bi česa potre- „boval, ker on daja vsem življenje in dihanje in vse; in je „storil, da iz enega vès človeški rod po vsi zemlji stanuje, „in je njih stanovanju odmiril čase in meje, da iščejo „Boga, če bi ga kje otipali ali našli, čeravno ni deleč od „vsakega nas; zakaj v Njem živimo, v Njem se gibljemo „in smo, kakor so djali tudi nekteri pesnikov vaših. Rod „njegov smo namreč. Ker smo tedej rod Božji, ne smemo „misliti, da bitje Božje je podobno zlatu ali srebru ali „kamnu, ki se upodoblja po umetnosti in misli človeški. — „In Bog je sicer čase te nevednosti pregledal; sedaj pa „oznanuje ljudem, da naj vsi povsod pokoro delajo, ker je „določil dan, o kterem bo sodil svet po pravici po možu, „ki ga je v to določil, in v tem je dal spričbo vsem lju- „dém, ker ga je obudil od mertvih.“ — Tako je učil sveti Pavel Atenčane v Areopagu spoznati Boga Očeta, stvarnika nebes in zemlje, in edinorojenega Boga Sina, Gospoda našega, ki bo sodil po pravici o določenem dnevu vès rod človeški — in ga niso obsodili, ampak nekteri so se posmehovali, nekteri pa so djali: „O tem te bomo še enkrat slišali.“ -- To sodnišče viditi me je jako jako mikalo, pa ni bilo mogoče.

V tem derví „Vorwärts“ jaderno naprej, in še prej ko se začne mračiti, smo med otoki Delos in Mikone na desni, in Tino ali Tenos na levi.

(Dalje sledí.)

Zgodovinske drobtinice.

O početku Kostromanoviča, terdnjave v Slavonii.

Národna pripovest.

V krasni posavski ravnini na Viru je stala še pred postankom Kostromanoviča prijetna pastirska koča, v kteri so bivale štiri osebe, mož in žena s svojima otrokama, dečkom in deklico. Ubogi starši bili so delavci in pastirji; oče pa še zraven ribič in lovec, mati pridna predica in marljiva gospodinja. Mnogo sta si prizadjala, marsikaj odtergala in dostikrat obrisala kervavi znoj z upadenih lic, preden sta jih zredila in spravila k delu, sina h konju in orožju, hčer pa k preslici in šivanki.

Pridno začneta staršem pomagati in njim olajševati delo.

Oče umre. Zdaj je mogel prevzeti sin mesto očetovo, in njegova sestrica, ravno v cvetečih letih svoje starosti je morala namesto njega goniti živino na pašo, loviti ž njim vred ribe po Viru in Savi, kopati, kositi in razne druge dela opravljati.

Nekega jutra zopet žene goveda in ovce na pašo: ko se napasejo, in se, ker so topli žarki solnca silno pripekali, prežvekljaje v hladno senco uležejo, se vsede tudi ona pod košato lipo in jame presti kodeljo, ktero je seboj prinesla. Da ji pa čas nagleje mine, začne popevati mično pesem pastirsko, ktero so jo mati še kot majhno deklico naučili; tako mično in budljivo je prepevala, da se je zdelo, kot bi ji slavci iz bližnje dobrave odpevali.

Ravno ta dan se zgodí, da je neki gospodič, sin bogatega plemiča, v tem kraji lovil. Ko začuje miljene glase pevajoče deklice, hití proti onemu kraju, od kterega so glasi odmevali. Pridši k mestu, zapazi prosto deklico v belo oblečeno z lepim vencom na glavi, spletenim iz krasnih poljskih cvetlic. Ko ona gospoda zagleda, ki se ji bliža, ustane hipoma; približavši se k nji, dolgo z začudenjem stojí pred njo in zdi se mu, ko bi gledal vilo dobravsko. Na pozdrav mu ona prijazno odgovorí in rudečica jo polije po vsem obrazu, da si ni upala povzdigniti očí, marveč je gledala v travo in začela zopet presti.

Mladi plemič dolgo stojí, kot da bi bil okamnel in k tlam prirastel. Sam ne vé zakaj stojí, molčí in li dalje ne loví? Nemirne misli mu blodijo po glavi. Po dolgem molčanji vendar slednjič spregovorí: „Zašel sem v ti dobravi in zló sem se utrudil; bi mi li hotla ti pokazati pot do kake koče, kjer bi se mogel nekoliko oddahniti in odpočiti?“ „Iz serca rada“ — mu ponižno odgovorí; „saj je tudi ne dalječ od tod stanovanje mojih staršev, in ne dvomim, da Vam bodo mati moja radi postregli, ker do zdaj še nobeden ni bil spoden s praga hišice naše.“

S temi besedami pelje deklica plemiča po znani stezi proti domu. Gredé jo izpraša vse, kar zvediti od nje in njenih staršev mu je bilo skerb. Pa njegovo serce ni bilo mirno in pokojno, dokler ji ne naznani, da si jo je zvolil za nevesto. Deklica plaha omolkne; mislila je, da ta mladi gospod govorí le norčevaje, ker se ni mogla nadjati, da bi on, bogati plemič, ki ima na zbiranje bogatih in gosposkih, uzel njo siroto in ubogo dekle za ženo.

Mati mlade Savice (Sabine) — tako je bilo deklici ime — sprejme gostoljubno mladega gospoda in ga kar more s sirom, mlekom, medom in kozarcom merzle vode postreže.

Kmali začne siliti in nadlegovati mater, naj mu udá svojo hčerko Savico; ona pa se izgovarja, ga spomni velike različnosti njegovega in njenega stanú, in mu pové, da hčere svoje ni izredila za gospodstvo.

Na pervi mahljej ne pade hrast, v pervem nategljeji ne napolni se steklenica, tako tudi tabart plemič ni nič opravil, marveč se je mogel z žalostnim sercom proti domu napotiti. Čez nekoliko dní zopet pride in ponavlja poprejšno prošnjo. Zopet nič ne opravi, ker Savica se ni dala omečiti, da bi zapustila mater in dom svoj.

Kdor iše, najde; kdor prosi, dobí in kdor terka, se mu odprè. Tudi pregovorí plemič očeta, da mu dovoli zidati v onem kraji grajščino; starko pa omečí, da mu udá edino hčer Savico.

Tako je mladi plemič po imenu Kostromanovič na malem polotoku Virskem sozidal grad, iz kterega je polagoma terdnjava se naredila, v kterem je prebival srečni plemič s svojo ženko, bivšo pasterico, in v kterem je tudi že star, s celo svojo družino krí prelil, borivši se z ukretnim sovražnikom za dom in slobodo svojega naroda.

Razpadla je stara sila orožja in vse, kar povzdiguje smertonosno orožje, ležalo bo kdaj v razvalinah. Mi pa, gledé one ostanjke starinske sklenimo, da nam biti hoče ono um, kar so bili našim prededom okovi, da zapustimo večji spominke dušne izobraženosti, ki bodo terpeli na veke, in se razširili od unukov do unukov.

Po ilirskem Gr. Krek.

Národne stvarí.

Pirni običaji ali ženitvanske navade v horvaškem primorji okrog Bakra.

Po Susaniču od Kobeta.

(Konec.)

Pokehdob se tù sestre z brati ne delijo, zato se jim primerna oprava dati in pir veršíti mora. Kakoršen pir se pervi sestri naredi, tak se tudi ostalim napravlja. Ako bi pa porodniki zbog kakega uzroka kteri hčeri pira napraviti ne hteli, bi morali po vinodolski postavi ji ga plačati v gotovem dnarji. Kadar pir veršiti nakanijo, po trikratnem cerkvenem ozovu tri dneve pred pirom pozove vsaka stranka obilnosti prihodnega pira primerno število rodbine in prijatlov, zakaj, ko bi pozneje koga povabili, ne samo da ne bi prišel, ampak bi tudi jako bil razžaljen. Pri vabilu je treba pozornosti velike; če ktere rodovine eno koleno po-

vabijo, tudi druge rodbine v ravno istem kolenu pozvati ne pozabijo, sicer bi tudi povabljena ne prišla.

En dan pred pirom (ženitvijo ali svatbo) na večer gré ženin vzemši sabo nekoliko mladenčev k nevesti po škrinjo, ali prej ko jo dvigne, mora nekaj dati v dar nevestnemu bratu, ki ta čas na škrinji sedí in mu od nje ključe preda. Na tisti večer, ko je véliki pir narečen, gré ženin ali njegov brat z mantinjado, to je, pridši z godci pred povabljeno hišo, zagodejo godci, in v kratkem stopijo v hišo, kjer spet godejo nekoliko plesov in se podajo k drugemu pirniku, in tako se gré k vsaki hiši, od ktere je kdo na pir pozvan.

V jutro dan gré ženin z dvema družicama in godci po kume, in ko so svati zbrani, se ruča (kosi, zajterkva), po ručki pa se svati odpravijo k nevesti, da jo vode na poroko v cerkev. Ako je pir le kolikanj, se vije zastava (bandero) pred njimi, muzika svira, dekleta pojó, mladenči pa streljajo.

Ko se ženin s svojo družbo bliža nevestini hiši, se hišne vrata zapro. Za vratmi stojí govorčín (govornik). Ta svate, kadar poterkajo na vrata, vpraša: Po kaj so došli, kaj li želijo? Na to mu eden od zunej v imenu vseh drugih odgovarja: Da jim je poglavitne ovce nestalo (zmanjkalo), ktera bi vse druge vodila, in brez nje vse druge nič niso; da so čuli, da se nahaja v njih čedi ena taka, zbog tega so jih prosit prišli, nebi li jim je dali?

Za tem se vrata odprejo, pa žensko po ženski ven pošiljajo z vprašanjem: ali iščejo to? ter ko že vse odlog neveste izidejo, se reče, da več ni kakor ena, ki pa je bosa in nemore iziti. Na to se prinesejo postoli (cipelje) kumoma, ki obetata, da jo hočeta obuti, deneta vsaki v svoj postol nekaj dnarjev, pa ji ju na nogi natakneta. Po tem nevesta že ovenčana delí kronče ženinu, kumoma in deveru; v nekterih krajih daje vsakemu svatu rožo (pušeljc). — Tudi na zastavo, ki jo ženinov brat nosi, nabode kolač, jaboko ali naranč̆o in rožo, po tem se pomešajo pirniki ene in druge stranke in grejo na poroko.

Po poti gredé se tudi zdej poje, gode in strelja kakor poprej.

Po opravljeni poroki se vernejo k nevesti na obed, ako se dá, po drugem poti. Po poti vodi en kum nevesto pod roko v cerkvo, drugi pa iz cerkve, kjer pa širina pota dopušča, jo vodita oba vsak za svojo roko tam in nazaj.

V nevestini hiši se gleda, da se ženinovi svati namestijo na pervo mesto, potle še le nevestini, ktera čast se v zameno pri večeri v ženinovi hiši nevestinim pirnikom odverne. Jestvine so po vsi mizi enake, samo na čeli, kjer nevesta, ženin, kuma in kter drug bolj imenit svat sedé, se donaša kaj boljega.

Po obedu grejo svati plesat. Pervi ples plešeta ženin z nevesto, za njima kuma s svojima družicama, pa svatbice, za temi pride red na ženinovega brata, pokle po redu rodbinstva na ženinove svate pervo po kervi, potem pa po mleku (to je, kakor jih krí veže po možkem ali po ženskem spolu), pa ko se ženinovi pirniki obajdejo, sledé nevestini svati. Plese delí in ravna brat ženinov, ki se zove starašina. Pri delenji tancov je treba pozornemu biti, da bi prej njegovega reda ne dal komu tanca, zakaj bi to veliko razžaljenjo in smutnjo uzročilo, kar se rado večkrat dogaja.

Za ukloniti metež nesme tedaj nobenega nepirnega (stranskega) pustiti na ples prej, dokler se ne očredijo svati. Vsaki svat je gospodar svojega tanca, zato ga more prodati ali pokloniti komu kakor ga je volja.

Kadar se sonce začne bližati zatonu, gré nevesta z ženinom k njenim staršem po blagoslov. Iza blagoslova, ki ga najprej oče, potem mati delita, klečita ženin in nevesta na ponjavi (kocu). — Pri delitvi blagoslova se rada nabere polna hiša ljudí. Za zbilja (res) znajo nekteri roditelji s svojim naravnim in prostim govorom tako ganiti nazočne, da se v solzah topé. Jaz sem sam slišal tak blagoslov, ki mi je jako omilil, zlasti materin, čigar jezgra mi je še danes znana; takole se glasi: „Hčerko“ (ali po imenu na priliko): „Jelico, ča pitaš od mene“? „Blagoslov“! odgovorí ona. Potem jo križa z desnico rekoč: „Naj te blagoslovi Bog otac, sin i duh sveti, i ja te blagoslovljam!“ Pokle ji pred očí stavi korak, ki ga je storila, najmre, da je sedaj drugega očeta in mater dobila, ktera je dolžna ravno tako poštovati in ljubiti, kakor njih istih; da je v novo rodbinstvo in sosedstvo stopila, zato ima biti ljubezniva in nezamerljiva, naj svojega moža ljubi in mu verna bode; potem ji želí vsako srečo in obilnost v blagu in dragu, in jo prosi za pičo, ki jo je od nje posisala, in devet mescov, ki jo je pod sercom nosila, da se v napredek svojih porodnikov spominja, blagoslov doverší. Pokle se z ravno tem vprašanjem oberne k zetu, in blagoslovljaje ga prosi in svarí, naj ljubi in brani svojo ženo, ki zunej njega druge obrambe nima, da v miru naj živita in v strahu božjem dečico odkojita i. t. d.

Blagoslov dobivši vstaneta, in svati ene in druge stranke se napravljajo na pot razen očeta in matere. Nevestina sestra nosi nanizaj (činžér) malih kolačev, ktere v ženinovo selo pridši v nevestinem imenu vsaki hiši po enega razdeli; ko pa že pred same ženinove vrata prispejo, verže kum en kolač preko hiše.

Zdaj najdejo ženinove vrata zaperte, kakor v jutro dan pri nevesti. Tudi tù praša eden iz noter terkajoče: „Kdo so? kaj li žele“? Na to mu od zunej drugi odgovarja: „Da so prijatli, in ker so že od daljnega pota trudni, so prišli jih prosit, naj bi jih ta večer na stan prejeli.“ Od znotrej zopet vprašani: „zakaj se niso poprej previdili za nočilo?“ odgovoré: „da jih je ena zvezda ravno k njim napotila in navéla.“ Pa ko se vrata odprejo, prej kakor prag prekoračijo, jih dočaka kupa. To je svekerva (ženna mati) jih dočaka z žmuljem (kupico) vina do polovice natočenim, pa jih do trikrat z njim ponudi. Po vsakem pokusu ji hitijo (veržejo) noter nekaj penez, potem jih z robcem ogerli in čez prag noter potegne.

Nevesta stopivši v hišo gré najprej k ognjišču, kjer ji se dete na krilo sede in od nje kolač na dar dobí, in s prejeto kuhalnico iz vsakega lonca, v kterem se kuha, pokušati mora. Tudi pri ženinu se pred in po večerji tanca, ter kadar se svati naplešejo, se vsaksebi razderejo. Od tod se uide, da pir samo en dan traje. Pri večerji ženin ne sedi za mizo, ampak iza cele večerje svate dvori in gleda, da se vsem zadovoli.

Memo kupe in kolačev gori rečenih delí nevesta še svekervi en tunban (turban), svekaru košuljo (srajco), vsaki zalvi (zuvi) po en pas.

Svet ni danes nič slabeje, kakor je bil pred 60 leti.

Resnico tega nam poterjuje, kar je pisal Vodnik v 66. listu „lublanskih Novic“ leta 1798 takole:

„Lepa reč za nauk ženam in možem se je ne davno prigodila v ljubljanski kresii. En mož pride pred gosposko zavoljo tožbe, ker ga je sosed tožil. On prosi, naj bi gosposka ne silila, da bi se on sam čez tožnika zagovarjal, temuč da bi gosposka njegovo ženo namesto njega zaslišala. Gospod ga praša: ali si ne upaš sam tožniku odgovora dati? ali je mar žena gospodar per tvoji hiši? — Mož pravi: Prosim, naj žena namesti mene pravdo izpelje, zato, ker

pervič: ob sedanjem času vse narobe po svetu gré; naj pa tudi žena namesti moža bode;

drugič: jez sem per hiši le kakor otrok brez staršev; ona pa dela kar hoče in hlače nosi;

tretjič bo pravdo narbolj gotovo ona dobila, zakaj nje jezik je zmiraj na mokrim, njena bo vselej ta zadjna.

Ta pergodba ni zmišljena, ampak resnična. — Tako se glasí konec te povedke; mi pa pobaramo: ali ni danes tudi tako, kakor je bilo pred 60 leti?

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Od Mure 25. januarja. * Česar smo že dolgo serčno želeli — se je vendar enkrat izpolnilo. Pri dotičnih oblastih že ležijo listine, ktere poterjujejo, da ima lubniška škofija jenjati, in da današnja politiška okraja bruški in graški bota okrožje sekovskega, marburški okraj pa okrožje labodskega škofiijstva. Vsa Koroška bode stala pod pastirsko palico kerškega škofa. Papeževo pismo je datirano VI. Calend. Decembris 1857. to je: 26. novembra lanskega leta; razun tega pisma ste še dve listini: dekreta consistorial. congregat. od 16. in 20. maja 1857. Marburg bode sedež labodskega škofijstva, in mestna cerkev sv. Joaneza kerstnika bode stolna cerkev (ecclesia cathedralis). Semenišče klerikov bode se napravilo iz poslopja na vélikem tergu, v kterem ste sadaj učelišče in stanovališče vojaških odgojencov. Čuje se tudi, da Nj. Veličanstvo bodo darovali novemu škofijstvu poleg škofovskega poslopja stoječi „Militär-Verpflegshaus“, iz kterega bode tedaj kapitolski hram (domus capitularis). Vsi prečastiti gospodje labodskega kapitela bodo se v Marburg preselili. — Opravila o izmeni patronatov, aktov i. t. d. se bodo koj začele, in upati smemo, da do pervega oktobra tekočega leta je preselitev že se zgodila.

Ker je ta nova ustrojitev škofijska za štajerske Slovence neskončno važna reč, in se za nje nova dôba bode začela v obziru moralne in dušne izobraženosti, tedaj slovensko duhovništvo in slovenski narod drugega ne more storiti kakor se iz globokega serca zahvaliti najpervlje: Nj. Veličanstvu presvetlemu cesarju Franc Jožefu, kteri tako očetovsko so v to ustrojitev privolili, ter svetlemu metropolitu solnograškemu nadškofu Maksimilianu; in slednjič imata se s polnim zaupanjem približevati slovensko duhovništvo in slovenski rod svetlemu škofu Antonu Martinu, kteri s svojim častivrednim kapitelom vred veliko žertvo doprinesejo za obči blagor. Sveta katoliška cerkva je med Slovenci zmiraj imela najzvestejše otroke; gotovo bode pod slavnim pastirjem, kteri je sin slovenske matere, brat po jeziku in kervi Slovencov, še lepše razcvetala.

Podstopim pa se tudi opomniti slovensko duhovništvo, posebno gosp. dekane in farmeštre, naj premišlujejo, kako bi se na najdostojnejši način ponižna zahvala položila pred tron Nj. Veličanstva in pred lice presvetlega metropolita. Tudi dan, kadar bodo presvitli škof Anton Martin nastopili svoj novi sedež, bode se brez dvombe praznoval ko dan občega veselja. Marburžko mesto bode gotovo vse storilo, da bode sprejem slaven in vreden tako imenitne zgodbe; naj se pa tudi posvetujejo rodoljubni duhovniki slovenski, posebno iz dosadanje sekovske škofije, kako bi se dal oni dan obhajati ko dan slave za katoliško cerkev, in ko dan sreče za štajersko-slovenski narod.

Iz Zagreba 31. januarja. A K. — V minulih dveh mescih so se igrale sledeče igre v domačem jeziku na tukajšnem kazališču: 2. dec. je bilo 29. predstavljanje igre „Graničari“ ili „Proštenje na Iljevu“, od J. Freudenreich-a; — 9. dec. „Grof Benjovski“ ili „Okletva na Kamčatki“, s pevanjem v 5 razdelih poleg nemškega; — 16. decembra „Razbojnici na gori Kulminskoj“ ili Moć viere“, žalostna igra v 5 djanjih, iz nemškega prestavil Stiepan Marjanovič; — 30. dec. drugikrat „Grof Benjovski.“ — 6. jan. 33. predstavljanje, na korist reditelja in igravca Freudenreich-a ml. pervikrat „Crna kraljica“, izvorna narodna gluma s pevanjem v 2 razdelih in predigro pod naslovom „Prokletstvo na Medvedgradu“ od gospoda Koristnika; — 20. januarja „Gospoje i Husari“ ili „To neide“, šaloigra iz poljskega prevedena; — in 26. jan. na korist gospodične Norvegove drugikrat „Crna kraljica.“ — Družtvo naše kazališčno nam tako lepo napreduje, da se nam ni treba bati vpešanja od njegove straní. Le kazališčnega občinstva nam prepogosto pomanjkuje; posebno rado se to zgodí pri predstavljanju iger prevedenih iz inostranih jezikov. Izvorne stvarí, da si niso ravno izverstne, imajo vendar večjo vrednost za nas, kakor najboljši prevodi; izvorne narodne igre namreč nam kažejo kakor v zercalu: šege in navade z vsemi posebnostmi našega národa, kar se pa v prevodih navadno pogreša. To je uzrok, da je naše občinstvo tako mlačno za prevedene igre, in zopet tako iskreno za izvorne.

Iz Reke. V petek 22. t. m. smo tukaj slovesno praznovali spominj Radeckitove smerti. — Zima nas letos nenavadno nadleguje. Snega smo še precej imeli, in merzla burja neprestano piha. Morda ravno ta nenavadni mraz je uzrok toliko boleznim, ki po reškem mestu ljudí poprijemajo. Pretekli teden je bilo malo hiš, v kterih ni bolnika bilo. Zdaj je, hvala Bogu, že veliko bolje. — Kakor je našim bravcom že znano, bo „Neven“ izhajal v Reki. Spisal je že mnogo pripravljenih in tudi prejemnikov se je že nekoliko oglasilo, al vendar še izhajati ne more, ker privoljenja iz Zagreba čaka. Prav bi bilo, da bi tudi rodoljubni Slovenci ta hvalevredni časopis podpirali, da ne umre. Druzega ni tukaj novega. Z Bogom!

Iz Veprinca v Istri 20. januarja. — Oganj dobro služi al slabo gospodari! Perve dní t. l. zagleda nočni čuvar grada (mesta) Kastve v hiši nekega šilca za polnočjo nenavadno svetlino. Navarnost precej spoznavši zavpije in zvoni, da hitro ljudí v gradu zbudí. Urno privreli so k požaru verli možjé. Krič in na pomoč doní. Naenkrat ko strel iz goreče strehe glas zagromi: Tiho svi! in mene poslušajte. Bližnje šterne razbite, in redno meni vode podajajte, da slabega gospodarja pomirim. Tihota kakor v grobu ustane, sam ogenj razsaja. Ali kakor rečeno tako je storjeno. V kratkem se ogenj ugasi, in od častnega gosp. Andreja Marottia, starejega kapelana tega mesta, zares v vsem umnega in pogumnega moža, ki je pervi na goreči strehi bil in s častnim gosp. Simon Jurhmanom in Mesekom, kapelanom tega mesta, delo vredaval, se sliši drugi glas: „Idite domú, nevarnosti ni nobene več!“ Dober red in pravi posluh je povsod potreben. Imenovanim gospodom in vsim pričujočim Kastavcim gré očitna čast, da niso dali ognju — slabemu gospodarju veče oblasti!

Liburnian.

Iz Brešc 25. pros. Z. — Potoki in reke so letos tako zamerznili, da se po ledu čez nje hodi. Čeravno se majhno nad Čatežem stekate Kerka in Sava, je vendar vsa voda tako stisnjena bila, da je pri Čatežkem brodu Sava tako zamerznila, da so ljudje po ledu čez Savo hodili; zavolj varnosti so bile nektere lestvice (lojtre) po ledu, in na nje deske položene, to je terpelo od 10. do 13. tega mesca. Že več ko 50 let, kakor ljudje pravijo, ni bila Sava tako zamerznjena, kakor letos, da bi bili ljudje po ledu čez njo hodili. Za veden spomin naj se to v „Novicah“ ohrani.

Iz Ljubljane 1. febr. Snoči se je po dolgem mrazu vreme omečilo in je potihnila burja. Pa ga tudi ni bilo tacega mraza, kot to zimo, že veliko let. Mraz je bil sicer hujši, pa tako stanoviten ne. To se je vidilo na Ljubljanici, ki je bila kmali nad malim grabnom zamerznjena čez in čez. Samo v hudi zimi 1829—30 je bila tudi zamerznjena, kar se vejo ljudje spomniti. Uzrok temu je pa plitvost Ljubljanice, kakor je že sploh začelo vode zlo pomanjkovati. Ni tedaj res, kar govorí „Laib. Ztg.“ od 30. t. m. o veliki zimi in zamerznjenji Ljubljanice leta 1832. — Družtvo za podporo ljubljanskih obertnikov je imelo v nedeljo veliki zbor, pri kterem se je snidila obilna množica družtvenikov

in kterega so počastili tudi Nj. ekselencia, gospod deželni poglavar s svojo nazočnostjo. Drugikrat več o tem.

Iz Ljubljane 2. febr. — Včeraj popoldne je bila v „Novicah“ že večkrat omenjena velika slovesnost v Vodnikovi rojstni hiši pri Žibertu v Šiški. Preveč smo še ginjeni té domorodne veselice, da bi mogli obširno o nji pisati; le to danes rečemo, da se je očitno pokazalo pri tej priložnosti: kako spoštovan in ljubljen je naš oče slovenskega pesništva. — Druga veselica nas čaka v petek zvečer v našem gledišču, kjer se bo napravila tudi Vodniku na čast beseda, osnovana od gospod dr. Tomana s pripomočjo gg. pevcov glasbenega družtva in mnogih drugih gospodov in gospodičin pod vodstvom gosp. Nedveda. Začela se bo beseda z overturo, ktero je zložil iz slovanskih pesem Emil Titl; za to pride kór s slavnim venčanjem Vodnikove podobe; napev Nedvedev, besede dr. T.; — za tem se bo pel dvospev Fleišmanov po besedah Prešernovih z naslovom: spomin Val. Vodnika; — Sarafan, samopev národni ruski pride potem na versto; — Zadovoljen Krajnec, kor z besedami Vodnikovimi pa bo sklepal pervi razdel besede. — Drugi razdel se bo začel z govorom pesmi Vodnikove: Na Veršacu; — za njim bo sledil samopev Josipine Turnogradske-Tomanove pod naslovom: Občutki; — za tem pride češka pesem: Plave očí — černe očí; za to pesmijo bo sledil čveteropev Riharjev po besedah Uršičevih pod imenom Življenje; — končala se bode beseda z velikim korom po serbski pesmi „Budnica“ osnovanim. — Začela se bo beseda zvečer ob 7. uri.

Pa ne samo s posvetnimi veselicami hočemo obhajati blagi spomin Vodnikov; v saboto dopoldne ob 10. uri bo pri čast. o. o. frančiškanih sv. maša v spomin rajnemu Vodniku, h kteri povabimo vse častitelje in častiteljice njegove.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Presvitli Cesar so z Najvišjim sklepom od 19. januarja 1858 prebivavcom reškega okrožja privolili cola prosto vvaževanje soršice, ajde, prosa, turšice, erží, dalje ječmena, slada, ovsa in turšične moke do 31. decembra 1861.

— Novega drobiža, kterega pride po 100 na en forint ali goldinar, je že precej nakovanega. Velik je kakor so bili stari polkrajcarji, ima na eni strani cesarskega orla z opisom: „k. k. österreichische Scheidemünze“, na drugi pa v sredi lovorovega venca številko 1. Kako bodo ta dnar imenovali, se še ne vé.

— 26. in 27. je imela dunajska kmetijska družba pervi véliki zbor. Stroškov je imela pretečeno leto 114 tavžent; udje so pridali 9000 fl., deržava jo je podperla s 25,000 fl., dunajska srenja s 5000 fl. in vstopnina v Augarten o veliki razstavi mesca maja je dala 65,000 gold. Čistega dobička je imela 29 tavžent gold. Tajniku (sekretêrju) je dovolila za njegov trud 300 cekinov.

— Nabiranje novincov to leto se bo začelo 1. marca in bo z mescom aprilom doveršeno.

— Popisovanje bo do konca tega mesca v celem cesarstvu dokončano. Koliko prebivavcov ima cesarstvo, bi utegnili v mescu aprilu povedati.

— Romarjev v Maria-Celj je bilo pretečeno leto 270 tavžent.

— Sedaj je na Dunaji osrednja komisija za zidanje in ohranjenje terdnjav; sostavljena je iz višjih oficirjev general-kvartirmajsterskega in ženijskega štaba. Predsednik ji je topniški general baron Hess, kteri ima nad vsim čuvati, kar zadeva vojaško uterjevanje deržave.

Iz Milana. Tù izhaja časopis „Sammler“ v nemškem in italijanskem jeziku; še drug večji časnik „Cosmopolita“ izhaja v Milanu v italijanskem, francozkem, nemškem in angležkem jeziku.

Iz Benetk. Kar se že od leta 1812 ni zgodilo, se je to zimo, namreč lagune (močvirja) so zamerznile.

Iz Berne. 23. t. m. je na železnici v vozu vol zmerznil, ki so ga peljali iz Prage na Dunaj.

Iz Rusije. Po naznanjenju rusovskega ministerstva znotranjih zadev je bilo 1855 v Rusiji 11 milij. 800 tavžent robnikov ali sužnih. Večji del njih živi v srednjih in zapadnih okrajinah; tako na pr. je v okrajini Tula čez polovico prebivavcov sužnih. Od leta 1803 je dobilo 103 tavžent 891 kmetov prostost in posestvo ali po odkupu ali pa v dar. Po poslednjem popisovanji je število oprostenih kmetov 145 tavžent. Sploh dá poleg napravljanja železnic oprostovanje največ govoriti.

Iz Nemškega. Za Mogunčane je bilo do 22. t. m. 375 tavžent 847 fl. nabranih.

Iz Švajce. Reka Rajn je tako plitva, kakor že 180 let ni bila, in na nekem mestu skačejo serčni ljudje ob drogu z ene straní na drugo in nazaj.

Iz Italije. Iz Rima pripoveduje pismo od 13. t. m., da je car Aleksander svojo voljo izrekel, potrebam katoljške cerkve v Rusii zadostiti in upati je, da se bo upanje v teh zadevah gotovo spolnilo.

Iz Francozkega. Zaperanje še vedno terpí v Parizu. Tako so pretečene dní zopet tri Italijane zaperli. Govorí se sploh, da bodo najsiloviteje politične begúne iz Angležkega iztirali, in ti so: Mazzini, Ledru-Rollin, Viktor Hugo, Louis Blanc. Sodna preiskava pervih zapertih bo kmalo doveršena in zadeva štiri Italiane, kterih Orsini in Pierri še vedno vse tajita, Rudio pa je vse povedal.

Iz Angležkega. Na Angležkem so stesali barko „Leviatan“ imenovano, ktera je največja sedanjega časa. Dolga je 700 čevljev, vsa železna in bo na nji 10 tavžent vojakov.

Iz Turškega. Pred nekimi dnevi so se turški ministri pri Riza pašetu posvetovali o bosniških in ercegovinskih zadevah; sklenili so, krepko na noge stopiti, da te kraje upokojijo, kjer so marsiktere odertije ljudstvo razkačile. Iz Bosna-Seraja se bere, da je ves južni del Ercegovine od Jezere do Trebinja vstal. V boju pri Niksiču na černogorski meji je ostalo 200 mertvih; Turki so se mogli umakniti. V Jezeri je general Mohamed Bej drugi pot zajet in obležen.

Iz Moldove. 25. t. m. je knez Kajmakam slovesno bral ukaz turške vlade, kteri zapové deželni zbor razpustiti.

Darovi za Vodnikov spominek.

Od I.—VIII. naznanila . 442 fl. 10 kr.

Gospod	Janez Šolar, gimnaz. profesor v Gorici . .	3 fl.	— kr.
„	Matija Vodušek, opat Celjski	5 „	— „
„	dr. Andrej Vojska, komitatni svetovavec v Rima-Szombatu	4 „	— „
„	Franc Wagner, adjunkt v Ungwar-u . . .	2 „	— „
Gospa	Reza Wagnerjeva	1 „	— „
Gospod	Franc Rosman, fajmošter v Proseku . . .	4 „	— „
„	Peter Wartol, učenik v Semiču	— „	40 „
„	Janez Nevak, korar v Ljubljani, učenec Vodnikov leta 1814	5 „	— „
„	Karol Leben, fajmošter v Šmartni pri Krajnu, učenec Vodnikov leta 1814	5 „	— „
Gospá	Franciška Pirnatova v Štorah	2 „	— „
Milka,	hčerka Pirnatova v Štorah	2 „	— „
Gospá	Katarina Florjanova v Krajnu	1 „	— „
Gospod	Hribar, kolar v Ljubljani	5 „	— „
„	Janez Poklukar, profesor v Ljubljani . . .	2 „	— „
„	Sajovec Jakob, kaplan v Beršecu	1 „	16 „
	Skupaj .	485 fl.	6 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**